

Angelica archangelica

Allmänt

Växten tillhör familjen flockblomstriga (*Umbelliferae*, numera *Apiaceae*).

Angelica är en av våra ståtligaste inhemska växter. Höjd cirka 2 meter. Den är flerårig och har tjock jordstam med grova, greniga rötter, som första året bildar en bladrossett av 2-3 gånger pardelade storflikiga blad. Följande år utvecklas en hög, grenig, finstrimmig och bladig stjälk. Stjälkbladen är strödda och de har bladskåft med starkt uppblåsta sidor. Växten bär stora klotrunda blomställningar med gulgröna blommor i flock.

Angelika är vida spridd i Europa och Asien, särskilt i de nordliga delarna och på högre höjder. Den är den enda läkeväxt som förts från norden till sydligare trakter. Åtminstone förr användes den av samerna, som skördade den vilda angelikan och kokade den år barnen.

En gammal katolsk sägen berättar om hur ärkeängeln Gabriel gav människorna denna växt som ett botemedel mot pest. Alla växtens delar, särskilt rötterna, har hälsobringande egenskaper.

Utmed våra kuster kan man hitta underarten strandkvanne (*Angelica archangelica* var. *litoralis*), som dock ej har samma kraftiga verkan som fjällkvanne. Inte ens den odlade fjällkvanne har den fulla verkan, utan man får skörda den där den växer vilt.

Klimatzon

Angelika växer över hela landet, men framför allt från Dalarna och uppåt. Vildväxande i fjällen.

Jordmån

Angelika växer på en solig plats eller i halvsugga. Man kan ha den i kanten av grönsakslandet som skydd mot insyn eller på ängsmark.

Den växer bäst i humusrik kvävehaltig sandjord. På lerjord utvecklas rötterna sämre. Jorden bör vara genomsläpplig.

Den kräver ett väl tilltaget utrymme, vilket trädgårdsodlaren bör vara medveten om.

Sådd/plantering

Angelika förökas genom frösådd. Fröna skördas av treåriga exemplar från högsommar till höst. Sås direkt i trädgården med ett radavstånd på 60 centimeter. Den självsår sig lätt men fröna förlorar snabbt i grobarhet. Eftersom fröna gror mycket sakta, bör sen sådd ske under glas. Dessa fröplantor sätts inte ut förrän påföljande vår.

Skötsel/gödning

De första året behöver angelika ingen extra näring. Under andra året, när växten bildar blad, stjälkar och rötter, måste magra jordar gödslas, gärna med tillägg av lite algomin.

Under den värsta sommarhettan är regelbunden vattning nödvändig. Det tredje året behöver man tillföra extra näring. Växten använder nu all sin kraft till att bilda stjälkar och blad. Den dör därefter.

Skörd och användning

Höstplanterade exemplar kan redan i juli eller augusti påföljande år skördas på blad och stjälkar. De vårplanterade växterna är skördemogna i oktober. Stjälkarna skärs av med en vass kniv och bladen plockas av för hand.

Tredje året dras de kraftiga pålrötterna upp ur jorden med en grep och hängs upp för torkning.

De vissna fruktställningarna är dekorativa i torkat skick.

Angelika är rik på eteriska oljor med en kryddig, myskliknande arom och som används vid parfymtillverkning. Roten används vid framställning av likör, och kan också ingå som ingrediens i snus. De färska stjälkarna kan skäras i små bitar och läggas i sockerlag tills de blivit kanderade, för att sedan användas som en aromatisk dekoration på tårtor och bakelser. Man använder också de färska stjälkarna till fruktkompotter och marmelader, torkade blad kan användas till te.

De eteriska oljorna verkar inflammationshämmande och desinficerande, kramplösande och vattendrivande. Garvsyran och bitterämnet i angelikan verkar stimulerande och stärkande på mag-, lever- och tarmfunktion samt blodomlopp. Angelika verkar även blodrenande och svett drivande. Tinkturet som tillverkats av växtdelarna används som liniment vid nervsjukdomar och reumatism.

Den schweiziske läkaren och naturfilosofen Paracelsus (1493-1541) ansåg att för att ej bli smittad av olika sjukdomar, kunde man skydda sig med att äta angelikarot och därigenom bygga upp en motståndskraft mot infektioner och smitta, en tro som höll i sig i flera hundra år.

Vid överdosering eller hudkontakt med färsk växtsaft kan känsliga personer få hudutslag.

Källor:

Lyckas med trädgården

Tidens stora bok om läkeväxter

FALK-bladet

Denna artikel bygger på en text som publicerades i FOBO:s handbok. Du kan läsa originalversionen [här](#).